

D. D.
DISSERTATIO ACADEMICA;
EXAMEN QUÆSTIONIS:
AN DISPUTANDO
ELICIATUR VERITAS?
PRÆLUCENTE PRÆSERTIM
HISTORIA ECCLESIASTICA,
SISTENS,

QUAM
CONSENSU AMPLISS. FACULT. PHILOSOPHICÆ
IN REGIA ACAD. ABOËNSI,

Publicæ disquisitioni modeste subjiciunt

ERICUS WIKSTRÔM,

PHIL. MAG. ET LOCUM CENTURIONIS TENENS AD REG. ACAD.
MILITAR. CARLBERGENSEM, NEC NON AD CLASSEM EXERCIT.
SVEC. MINOREM,

ET
JACOBUS MARSCHELL,
SUDERMANNUS.

In Audit. Maj. die XVIII Octobris A. MDCCXCIV.
H. A. M. S.

ALOË, TYPIS FRENCKELLIANIS,

EXAMEN
AN DISPUTANDO
ILLIATUR
PRAELUCRAT
HISTORIA

CONSTITUTIO AMERICANA
IN AFRICA

ERIGIT

CAUSAS

IN AFRICA

À SON ALTESSE ROYALE,
MONSEIGNEUR LE *PRINCE*

GARLES,

PRINCE HEREDITAIRE DE SUEDE,

DUC DE SUDERMANNIE,

GRAND-AMIRAL DE SUEDE,

ONCLE DE SA MAJESTÉ

LE ROI,

ET SON TUTEUR.

SON ALTESSE ROYALE
AMUSEMENT LE PIANO
GRAND
PRINCE HEREDITAIRE DE SUEDE
DUC DE SUDERMANIE
GRAND-AMIRAL DE SUEDE
ONCLE DE SA MAJESTE
LE ROI
ET SON TUTEUR

MONSEIGNEUR

*P*armi les soins & les travaux genereux, par lesquels
VOTRE ALTESSE ROYALE assure le repos &
le bonheur de la Patrie, la protection que *VOTRE AL-*

TESSE ROYALE accorde aux Lettres, & les établissemens faits pour les encourager & les répandre, n'occupent certainement pas la dernière place. Les citoyens éclairés, habiles & vertueux qui vont y être formés, seront autant de témoins de la sagesse, de l'attention & de la bienfaisance de leur *Auguste Protecteur & Fondateur*; & ne permettront point, que jamais la mémoire chérie d'une Administration si glorieuse s'affoiblisse, même chez la postérité la plus reculée. Assuré que la grande ame de *VOTRE ALTESSE ROYALE* daigne protéger les efforts, même foibles, de ceux qui sincèrement cherchent à se prêter au but noble que *VOTRE ALTESSE ROYALE* s'est proposé, m'ont enhardi d'offrir à *VOTRE ALTESSE ROYALE* cet hommage du zèle le plus soumis; dont mon coeur sera animé jusqu'aux derniers soupirs.

MONSEIGNEUR,
DE VOTRE ALTESSE ROYALE

le très humble, très obéissant
& très-fidèle serviteur
ERIKES WIKSTRÖM

§. I.

Octavus nunc agitur annus, ex quo Camenas Aurai-
cas, reportata Laurea Philosophica, valere jussi, pro-
vinciam aliquam Scholasticam in solo patrio ambiturus.
Hujus voti cum me non statim damnatum vellet fortuna,
quiescendum erat, donec occasio potiundi emergeret.
Orto interea bello, arma ad defensionem Patriæ sumere,
quam otio tempus terere, malui. Ex quo vero sæva bel-
li tonitrua reticuerunt & carissimæ Patriæ otiis almæ Pa-
cis frui licuit, denuo *Minerva*, quam *Bellona*, multo mihi
facta est carior. Nihil igitur mihi magis ex voto esse po-
tuit, quam quod Regia Gratia ex Signifero Locum Cen-
turionis Tenens constitutus, studia Alumnorum Regionum,
ex quibus Classis Svecana idoneos Præfectos olim exspe-
ctat, moderari jussus sum, quo quidem officio etiam
nunc fungor. Ne igitur Litteras Academicas, quæ mihi
semper in deliciis fuerunt & etiam nunc sunt, inter stre-
pitus armorum dedidicisse videar, ob eamque causam a
fautoribus minus habear dignus, qui successu temporis lau-
tiora stipendia, vel in hoc vel in alio Ludo Literario me-
rear, mihi olim summopere adamas Camenas Aurai-
cas revivere constitui, iisque obstetricibus novum ingenii fe-
tum disputando eniti. Quod quidem consilium cum ami-

co aperuissē, isque mihi non sine sale dixisset: cui bono disputatio? tritum enim proverbium est: *disputando amittitur veritas*, & mihi statim in memoriā veniret contrarium proverbium: *disputando elicitur veritas*, eum effectum habuerunt hæ facetiæ, ut animum extempore inducerem loco Speciminis hanc ventilare Quæstionem; *utrum allatorum proverbiorum pro se stantem habeat veritatem, de qua tam ambigue judicant*. Non dubito fore, qui ad hanc quæstionem a priori, quod dicitur, optime responderi putent, quum vero hujusmodi argumentationes sæpe fumum vendere soleant, tutius duximus experientiam, quam historia conservavit, consulere. Sed historia Disputationum vastus est oceanus, quem parva cymba experiri non licet. Disputatum est omnibus temporibus in omnibus Doctorum congressibus, Theologorum, Jurisconsultorum, Medicorum, Philosophorum, & nescio, an non omnium & sapissime & acerrime in campo Theologico. Intra limites igitur Historiæ Ecclesiasticæ, quam nobis ceteris paullo diligentius colere licuit, nos continere cogimur. Sed neque hanc totam nobis datum est emetiri. In ea classe navium meruimus, cujus officium est non in altum vela dare, sed littora potissimum legere. Ad exemplum igitur muneris nostri militaris, liceat nobis ex Historia Ecclesiastica non divitem messem, sed pauperculum duntaxat spicilegium in rem nostram adferre. Quod ut Lectores mitius interpretentur, eos, pro cujusque dignitate, submisse, officiose, studiosèque rogamus.

§. II.

Qui Specimina Academica conscribunt, iis solenne est, prius evolvere notiones vocabulorum, quibus argumentum indicant, quod enucleare volunt, quam ad ipsam tractatio-

tio-

tionem progrediantur. Quem quidem morem quamvis non semper necesse sit sequi, eum tamen a nobis hac occasione rectius servari, quam negligi putavimus, quandoquidem neque verbum disputandi, neque nomen veritatis eandem significationem ubique locorum tuetur. Et si enim disputare interdum nihil aliud significare videatur, quam illum actum, quo quis, quæ sibi de aliqua re sedeat sententia, verbo aut scripto simpliciter indicat, interim tamen, si rem ad vivum resecare velimus, haud obscure patebit, aliquid diversitatis in notione verbi hujus compositi inesse, id quod natura præpositionis inseparabilis *Dis*, quæ priorem compositionis partem constituit, citra controversiam involvit. Hoc observato, proprie disputare dicuntur ii, qui de aliqua re in utramque partem disserunt, collatis argumentis, quibus id, quod in quæstione est, vel adstrui vel destrui posse putant. Quamvis hujusmodi disputationes, si de jure sermo sit, ex animo veritatis studiose proficisci debent, nec aliud pro scopo habere, quam ut veritas eliciatur, elicitæ confirmetur, & confirmata ad usus vitæ quotidianos transferatur, de facto tamen sæpissime longe aliam naturam induunt, in hostiles altercationes infelicissime degenerantes. Justo enim sæpius usu venit, ut quem quis erroris suspicari cœpit, eum, studium veritatis pro se ferens, haud aliter ac hostis hostem adgrediatur, adversus quem sibi omnia licere putat, paucis argumentis, multis vero calumniis pugnando. Nomen veritatis, ut ad illud progrediar, varie sumi notissimum est. Nunc enim de ipsis rebus, nunc de cogitationibus, nunc de enunciationibus, ut alia taceam, prædicari solet. Res veræ dicuntur, cum tales sunt, quales esse debent, cogitationes, cum sentitur quod res est, & enunciationes, cum dicitur quod sentitur. Veritas rerum *Metaphysica*, cogitationum *Logica* & enunciationum

Etbica doctis adpellari solet. De ultimo genere verbo notasse juvabit, quod ad hoc non minus actiones referri possint, quam enunciationes, quandoquidem in confesso est, sensa animi non solum dictis, sed etiam factis prodi posse. Neque hoc reticendum, nomine rerum omne genus entium, ut Philosophi loquuntur, ob eamque causam ipas quoque personas intelligi. Hinc si de personis sermo est, huc redit quæstio; utrum disputando effici possit, ut quis talis fiat, qualis esse debet, ut non nisi veras foveat opiniones, nec unquam simulet aut dissimulet, sed verbis & factis veras animi sententias aperiat, vel saltem, ut talis esse incipiat, & certo quodam modo omnia tria genera veritatis adquirat?

§. III.

Quam proxime proponebamus quæstionem, ea, si communi & vulgari sermonis genere uti velimus, breviter huc redit utrum quis, disputando converti possit. Interea per partes ire placet, & quæstionem de singulis generibus veritatis seorsim instituere. Quum igitur conversio incipiat ab emendatione intellectus, omnium primum quæritur, utrum disputando effici possit, ut quis ex heterodoxo orthodoxus fiat elicitæ veritate Logica? Quamvis omnes disputantes hoc videri velint intendere, jure tamen vereor, ut ex universa Historia Ecclesiastica vel tantillum producere queas numerum exemplorum, quæ pro sententia affirmativa pugnent. Contra vero disputationibus quandoque amissam fuisse veritatem, multa & varia producit testimonia, quod priusquam ostensum i-
vero, non malam me gratiam a Lectoribus initurum spero, si conversionis beneficio disputationis effectæ unicuique illud exemplum, quod mihi ex historia omnium
seculi

seculorum invenire licuit, produxero. Id vero hujusmodi est: "Duo fratres *Johannes & Guilielmus Reginaldi* sive *Regnoldi*, quorum ille Romanæ, hic Anglicanæ fidei addictus erat, in arenam descendebant de Religione disputaturi, acciditque, ut rationibus ab utroque propositis, alter alterum converteret, *Johannesque* ad Anglicanam, *Guilielmus* ad Romanam Ecclesiam transiret". Quum hoc tam rarum sit exemplum, ut ejus simile ex universa Historia Religionis vix possit produci, non dubito fore plectrosque Lectorum, qui huic narrationi fidem habere negent. Operæ igitur pretium fuerit docere, quibus fundamentis id invenimus superstructum. Fidem tacti, quod in annum circiter MDLXXXIV inciderat, abunde probant *Heylinus*, *Chamberlaynius*, *Miegius*. Et quamvis de ea primum dubitatum sit ab inclito dubitatore *Petro Batio* (a); postea tamen re adcuratius investigata dubitare desit (b). Dolemus merito nobis defuisse occasionem inquirendi in circumstantias nativitatis, educationis, vitæque horum tam celebrium fratrum, ut veram causam investigare potuissemus, qui factum fuerit, ut alter alterius argumentis tam facile cederet & uterque suæ religionis jacturam faceret, cum hoc facilitatem arguit, qualem vix in ullis aliis Disputatoribus invenies. Si nobis conjecturam adferre liceat, natos fuisse putaverimus a parentibus, quorum alter Romanæ, alter Anglicanæ religioni addictus esset, id quod eo facilius credi potest, quod utraque Religio in Britannia floret. Hoc admisso, haud difficulter intelliges, mentes eorum immunes fuisse ab illo vinculorum genere, quod

A 3

ho

(a) Dict. Hist. & Crit. Fol. 2822. Tit. *Sutlivius*.

(b) Quod videre licet ex Epist. ipsius Select. Tom. III Epist. 135, 136, 140. Vide Cel. *Christ. Matt. Pfaffii* Dissertationem de præjudicatis opinionibus in Religione dijudicanda vitandis,

homines omnium arctissime Religioni adstringit, præjudicium scilicet parentum & majorum, adeo ut incertum sit, annon uterque sapissime dubius hæserit, utram confessionem, patrisne an matris, tutius amplecteretur, præferim si uterque parentum utrumque filiorum æque carum habuerit (c).

§. IV.

Quod nunc adducebamus exemplum singularis certaminis, id documento est, veritatem disputando & elici & amitti posse. Nunc exempla disputationum adferre animus est, ex quibus, veritatem disputando amissam fuisse, constabit. Ut a Judæis incipiam, non aliunde, quam ex disputationibus, quæ Sadducæis cum Pharisæis de existentia Spirituum intercesserunt, factum fuisse videtur, ut neutra harum Sectarum veritatem retineret. Sadducæis nullum existere spiritum decernentibus, Pharisæis omnia spiritibus plena esse somniantibus. Neque enim insolens est, ut disputatores, relicto medio, in quo veritatem sedentem am-

(c) In memoriam pugnæ tam memorabilis hos *Versus* composuit
D. Alabaster:

*Bella inter geminos plus quam civilia fratres
Traxerat ambiguus Religionis apex.
Ille Reformatæ fidei pro partibus instat,
Iste reformandam denegat esse fidem.
Propositis causæ rationibus alteruterque
Concurrere pares Et cecidere pares.
Quod fuit in votis fratrem capit alter uterque,
Quod fuit in fatis perdit uterque fidem.
Captivi gemini sine captivante fuerunt,
Et victor victi transfuga castra petit.
Quod genus hoc pugnæ est, ubi victis gaudet uterque,
Et tamen alteruter se superasse dolet,*

amplecti possent, ad extrema prolabantur, quæ erroribus plena sunt, altero alterum illuc cedere cogente. Ipse *Arianismus* originem traxit a *Disputatione Arii cum suo ipsius Episcopo Alexandro Alexandrino* (d). Si historiam legeris *Eutychianismi*, *Nestorianismi* & aliorum errorum, multum contra eos disputatum, parum vero effectum invenies. Sed quid antiquiorum disputationum obscura exempla adduco, cum historia recentior multo & clariora & certiora suppeditet. Cui evolvere placuerit librum nuper citatum Celeberrimi *Moshemii* (e), & cognoscere disputationes, quæ beato *Luthero* cum adversariis *Romanis Joh. Tetzelio, Sylv. Prieria, Jac. Hogostrato, Joh. Eccio* intercesserunt, is facile inveniet, quam parum disputando ad veritatem eliciendam effectum fuerit. Nec felicior fuit eventus disputationum, quas *Protestantes Protestantibus* moverunt, quod longum foret exemplis demonstrare. Qui *Lutherum* & qui *Calvinum* agnoscunt magistrum, ii sua decreta etiamnum post sesquitercium seculum retinent. Tantum abest, ut alteri alteros disputando convertere valuerint. Si inter has duas Religionis familias nihil disputatum fuisset, nulla nunc extaret memoria calumniarum, contumeliarum, convitiarum, opprobriorum, quibus disputatores utriusque partis suæ famæ æternas maculas inusserunt. Sed meminerimus de veritate, disputando amissa, hoc loco sermonem esse. Hoc infortunium multis demonstrare possemus, nisi studium brevitatis intercederet. Paucis igitur contenti erimus. Viris acutissimi ingenii & copiosissimæ doctrinæ non raro accidit, ut cum vitare vellent Charybdim in Syllam inciderent. Hic opportune in memoriam venit quæstio de bonis operibus, an ea ad salutem necessaria

(d) Teste Cel. *Moshemio* Instit. Hist. Eccl. N. T. pag. 184.

(e) Pag. (654) sqq.

faria sint? Hoc salva veritate doceri posse censuerat *Phil. Melanthon*, quod videre licet ex consultatione illa *Lipfienfi* de libro *Interim* A. MDXLVIII habita. Hoc decretum, cum alienum esset a prima disciplina *Lutheri*, dissidium peperit inter rigidiores & molliores *Lutheranos*. *Melanthonianæ* sententiæ defensionem in se suscipiebat *Ge. Major* contra *Nic. Amsdorfium*, qui fervore disputationis percitus eo imprudentiæ progrediebatur, ut bona opera perniciofa esse ad salutem scisceret. Hujusmodi imprudentiæ, ne quid gravius dicam, se reum faciebat *Matthias Flacius Illyricus* in controversia *Synergistica*. Hic enim cum veterem *Lutheri* sententiam de *Servo Arbitrio* defendere vellet contra *Vict. Strigelium*, qui placitum tuebatur *Melanthonis*, quo tradere non dubitabat, Deum ita trahere ac movere adultos, ut actio tamen quædam voluntatis eorum vim ejus sequeretur, & hic ab illo quæsiuisset, utrum peccatum, quod originis dicunt, ad substantiarum, an vero ad accidentium genus referendum esset, imprudentissime respondebat: ad substantiarum; tantumque aberat, ut portentosam hanc sententiam, ut eam vocat *Laudatus Laur. Mosheimius* (f), unquam dimitteret, ut potius eandem usque ad vitæ finem retineret, tanta pertinacia contendens, peccatum originis ipsam esse hominis substantiam, ut omnia commoda & omnes honores, quam hunc errorem dimittere mallet.

§. V.

Ethicam veritatem eo valere docuimus, ut loquaris, quod sentis, seu ut enuncies, quod cogitas. Hoc non faciunt, qui aut eas impugnant sententias, quas veras esse sci-

(f) Lib. cit. p. 752.

sciunt, aut eas propugnant, quas falsas esse intelligunt, aut convictionem, quam vis argumentorum in animis eorum generavit, impudenter negant, in contradicendo sine omni fronte perseverantes, quantumvis vehementer conscientia reclamet. Duobus his casibus nihil Disputatoribus esse solet solennius. Quamvis enim hoc de singulis, qui aut vera impugnatum, aut falsa propugnatum eunt, adfirmare neque velimus neque possimus, quum Deus solus, quid quisque in pectore clausum gerat, perspicere valeat, hoc tamen non obstat, quominus sine omni formidine oppositi hanc sententiam de multis pronunciare possimus. Eos loquor, qui eminentioribus muneribus in Ecclesia fungebantur, & ab ipsa Aula Romana emissi erant ad *extinguendam faciem veritatis, quam Lutherus cum sociis accenderat*. Etsi enim diu tam spissis ignorantiae tenebris involuta & tam atro superstitionis peplo obducta jacuisset *mater sanctioris veritatis, Scriptura*, ut essent, qui celebres citarentur doctores Theologiae, antequam *Sacra Biblia* evolverant, a me tamen impetrare non possum, ut *Tetzelium infamem illum indulgentiarum mercatorem* ignorasse credam, quam impium esset negotium pecunia vendendi remissionem peccatorum, quod tamen sibi curandum sumserat. Idem judicandum de aliis, qui veritatibus omnium clarissimis & certissimis bellum indicebant, errores omnium turpissimos & foedissimos defendentes. Neque dubium mihi est, quin opinione sapius usu veniat, ut multi oppugnatores veritatis inter disputandum meliora discant, & nihilo tamen minus animum veritati inimicum prodere perseverent, interiori conscientiae convictionem callide celantes, ne spes, quam ex errore conceperant, ad irritum cadat. Hujusmodi spes varia esse potest, pro variis affectibus, qui animum veritatem impugnantium implent, qualis esse solet in superbis gloriae, in iracundis vindictae, in avaris pecu-

cuniae cupiditas. Aliis metus amittendi commoditates in causa est, cur idoneis argumentis ad incitas redacti victas manus veritati dare detrectent. Quis vero ignorat, multa esse, quae errantes ex agnita veritatis victoria metuere possint. Forte etiam sunt, qui ex mera animi pertinacia, nihil nec sperantes nec metuentes in errore perseverare, quam veritati palmam dare malunt. Quo plures harum causarum concurrunt, eo difficilius est convictam conscientiam prodere. Nullum vero neque tetrius, neque turpius pervicaciae exemplum novit universa historia, quam quod nobis praeberunt Pharisei adversus Salvatorem O. M. disputantes. Quaestio erat, an Jesus divinitus delegatus esset, qui detegeret & aboleret turpissima errorum dedecora, quibus doctrina Ecclesiae Judaicae dehonestata fuerat, ejusque in locum sufficeret novam, quae vera & viva esset, ne minimo quidem pulvisculo erroris contaminata? hoc ipse non tantum clarissimis verborum iudiciis indicaverat, sed stupendis etiam miraculis extra controversiam posuerat. Tantum vero aberat ut Pharisei, his convicti argumentis, Eum pro tali agnoscerent, ut potius vim argumentorum pervicacissime negarent, miracula, quae coram oculis eorum fecerat, non virtute divina, sed arte & fraude diabolica patrata esse, clamantes, cumque negare non possent, miracula, quae suis ipsorum oculis usurpaverant, majora esse, quam ut a diabolo aliquo inferioris ordinis & virtutis proficisci potuissent, ab ipso diabolorum principe *Beelzebule*, maximo omnium fraudum architecto, suppeditata esse impudencissime dicebant. Quanta sapientia Salvator O. M. has calumnias refutaverit, non opus est ut multis doceam, cum Historia Evangelica *Specimen Logicae Salvatoris*, qua gemino tantum argumento ab absurdo petito omnem eorum criminationem fortissime rejecit, dilerte tradat. Matth. XII 25. seqq. Marc.

Marc. III. 22. sqq. Luc. XI. 17. sqq. Quod Pharisei miraculis Salvatoris de divina Ejus legatione convicti erant, id partim exinde constat, quod ad fortissima illa argumenta, quibus Salvator falsam eorum criminationem diluerat, prorsus obmutescabant, nihil habentes, quo vim eorum infringere possent, partim exinde, quod *Nicodemus*, unus ex *primitibus Phariseorum*, non minus diserte, quam ingenuè confitebatur, eos scire, quod Jesus divinitus missus erat ad fungendum inter eos munere doctoris, eosque id didicisse ex inimitabilitate miraculorum, quæ faciebat. Nam cum verbo multitudinis utatur: nos scimus, dicens, facile intelligitur, *Nicodemum* non de sua unius persona, sed de tota sua *Setta* locutum esse. Hujusmodi per-
vicaciæ exempla ex documentis Historiæ Ecclesiasticæ per singula sæcula eundo facili negotio adducere possemus, nisi nos puderet tot animi humani dedecora prodere. Sufficere poterant, quorum mentionem ob naturam argumenti, quod tractamus, præterire non potuimus. Sed hæc hæc hactenus.

§. VI.

Nunc idonea se offert occasio inquirendi in causas, cur veritas tam raro disputationibus eruatur? Duo hic casus occurrunt. Aut enim alter disputantium pro vero, alter pro falso pugnat, aut uterque falsam tuetur sententiam, quæ speciem veritatis mentitur. Hi posteriores eo minus veritatem erruere possunt, quod non versentur in contradictoriis, ut Logici loquuntur, & ex falso verum extorqueri non possit. Interea accidere potest, ut falsitas utriusque opinionis disputando eruatur. Sed hoc etiam opinione rarius ulu venit, propter eandem, quam nuper

castigavimus ingenii humani pertinaciam. In priori casu causa non erutæ veritatis ex duobus diversis fontibus derivanda est, quorum alterius ex disputatoribus, alterius ex disputationibus scaturiunt venæ, vel ut idem aliis verbis exprimam, nunc in opponente, nunc in respondente, nunc in utroque situm est vitium. Vicio hujus non elicitur, vel rectius non adgnoscutur veritas, si illa ipsa, cujus nuper mentionem fecimus, turba affectuum, obicem ponit convictioni. Quem enim aut habendi, aut vincendi, aut eminendi, aut ulciscendi libido in transversum agit, is non sanam rationem, sed suam libidinem in consilium vocat, ob eamque causam non alias admittit veritates, quam quæ ad concordiam cum his passionibus adduci possunt. Vicia quæ ab opponente & respondente simul derivavimus, ad qualitatem redeunt argumentorum, quibus opponens in disputatione utitur. Omnes argumentorum virtutes uno verbo idoneitatis, ut ita dicam, exprimi possunt. Idonea vero argumenta dicimus, quæ vera, clara, certa, solida & ad caput respondentis adcommodata sunt. Vera erunt, si nullis fallaciis laborant; clara, si a tenebris terminorum technicorum remota, quam fieri potest, proxime ad sermonem popularem accedunt; certa, si verba, quibus enunciantur, fixæ sunt significationis; solida, si ab omnibus vanis subtilitatibus abhorrent; ad caput respondentis adcommodata, si ad ea intelligenda plus eruditionis non postulatur, quam quod respondens in suam potestatem redegit. Hanc indoctam doctrinam si ad intellectum ejus convincendum pro ariete adhibueris, plus efficies, quam si artificiosam catapultam *Logicæ Aristotelicæ* una cum operoso apparatu *Metaphysicæ Scholasticæ* attuleris. Exemplum veræ disputandi methodi nobis prævit sapientissimus noster *Salvator*, qui citra controversiam, quænam omnium optima sit, intellexit. Hæc methodus
ne-

neque *terminis technicis* scatet, neque insulsum subtilitatis fumum jactat, sed naturalem simplicitatem arcte sequitur ad caprum hominum etiam indoctorum sapientissime accommodata. Quamvis autem his omnibus virtutibus gauderent argumenta, quibus errantem de veritate, convincere satageres, non tamen alium produceres effectum, quam ut exclamare posset cum *Medea*: *Video meliora proboque, deteriora sequor*, nisi alia adhuc accederet virtus, quam etiam ex disputationibus Salvatoris discere licet. Ipse enim argumentis utebatur, quæ ea virtute pollebant, ut animum adversariorum non tantum face veritatis illuminaret, sed etiam igne caritatis inflammaret. Singula enim miracula, quibus divinam suam delegationem ad salvandum mundum demonstrabat, totidem summæ benevolentix certissima documenta erant. Si eorum vel adcuratissime inire coneris numerum, ne unicum invenies, quod ad ostentationem esset comparatum. Cumque unum hujusmodi ei persuadere tentaret diabolus, eum flagello verbi divini fortissime castigabat. Quem animi characterem, utinam tueri vellent & possent omnes, qui ad controversias Theologicas tractandas accedunt! Sed hoc facilius optatur, quam speratur. Pauci certe sunt, qui se imitatores hujus virtutis de facto profitentur. Contra vero maximus est numerus eorum, qui quos erroris suspectos habent, eos tanto odio persequuntur, ut nulli parcant labori, quo eos calumniis & conyiciis, ut gravius non dicam, onerare possint. Quem quisque aderit, eum, non respuisse, sed periisse cupit. Hinc in ore multorum est hæc *Litania*: *Ab odio Theologico libera nos Domine!* Quid? quod non desint exempla doctissimorum Theologorum nostræ Ecclesiæ, qui a Deo quotidie precati sunt, ut se odio hæreticorum impleteret. Hoc certe de *Abrahamo Calovio*, uno ex primipilis Ecclesiæ Lutheranæ, refert *Sam. Joh.*

Aluander (g). Huic precationi quodammodo parallela est illa *Sab. Edzardi*: *Deus nos impleat Spiritu suo Sancto, amore pietatis & odio Papismi, Calvinismi & Pietismi*, ut idem Auctor pag. 199. tradit. Quid de animi charactere huiusmodi Theologorum sentiendum sit, ipsis Theologis deliberandum relinquo. Interea si mihi, ut laico, quid sentirem, dicere liceret, veros Theologos esse negarem, idque ex eo capite, quod Theologus talis non sit, qualis esse debet, nisi simul verus fuerit Christianus, qui vestigiis Christi insistit, non minori caritatis, quam veritatis studio flagrans. Est vero studium desiniente *Cicerone*, animi assidua & vehemens ad aliquam rem adplicata, magna cum voluptate, occupatio. Deus iussit nos alios homines ut nos ipsos amare. Hæreticos esse homines, nemo, qui sanæ mentis est, in dubium vocare potest. Salvator iussit etiam inimicos amare. Ipse mortuus est pro inimicis. Diliges amicos & odio habebis inimicos est doctrina, quæ pertinet ad fermentum *Phariseorum*, quod Salvator cavendum esse monuit. Et *S. Iohannes* docuit, *Deum esse amorem, & eum, qui in amore manet, manere in Deo, & Deum in ipso* (h). Quis itaque manet in eo, si odio habet proximum, quo nomine etiam hæreticos comprehendere, ex historia de misericorde Samaritano discere possumus. Hæc historice relata intelligi volumus, ne talem in alienam messem misisse videamur. Qui igitur animo odio pleno ad disputandum adversus heterodoxos accedunt, ii haud obscure ostendunt, se veros Theologos non esse, ob eamque causam destitutos eo veritatis genere, quo tales essent, quales esse deberent.

§. VII.

(g) In libro Syecano, qui inscribitur: *Anvisning til et Utvaldt Theologiskt Bibliotek II Afdeln*, pag. 196.

(h) 1 Job, IV, 16.

§. VII.

Quoniam argumentum, quod tractamus, multo locupletius est, quam ut breviusculo Specimine Academico exauriri queat, nobisque partim temporis, partim facultatis penuria necessitatem studii brevitatis injunxit, telam tractationis justo citius abrumpere & aliis ulterius & peritius pertexendam relinquere cogimur. Quod tamen priusquam faciamus, paucis exposuisse juvabit de causis, cur disputationes partim optatum effectum non habuerint, partim illis quam plurima adversissima acciderint. Primum quidem omnibus hominibus usu venit, ut a parentibus & præceptoribus multas & varias animo imbibant opiniones antequam per ingenii immaturitatem de veritate earum judicium ferre valeant; deinde quam plurimi tanta mentis ignavia per omnem ætatem laborant, ut molestiam examinis onus Ætæa gravius putent; tum non pauci sunt, qui religioni sibi ducunt vel tantillum a vulgari opinionum tramite discedere; tandemque maximus est numerus hominum, quibus occasio meliora discendi non fuit. Mirum igitur non est, si plerique mortalium haud aliter intuentur opiniones, quas a parentibus acceperunt, ac hæredes nobilium prædia sua libera, de quibus nunquam quærunt, utrum eorundem bonæ, an malæ fidei possesores sint, idque eo minus, quod quæ longa consuetudine tenuerunt bona, cujuscunque demum generis sint, ea tanto amore prosequi solent, ut si quis ea ipsis ereptum iverit, eum haud aliter intueantur, ac hostem, qui cupiditate prædæ pacem patriæ turbare adgreditur, quemque ideo quibus vel lubet, vel licet armis repellere non intermittunt. Quos vero prudentiorum disputatorum assiduitas, idoneis usæ argumentis, adhibito caritatis igne, eo tandem angustiarum redigere valet, ut nihil habeant
quod

quod obganniant, sed se de veritate convictos in conscientia sentiant, ii tamen sapenumero in erroribus perseverare solent. Huic igitur perseverantiæ certas causas subesse necessum est. Has itaque aperuisse juvabit. Is non raro fuit furor eorum, qui se orthodoxos videri voluerunt, ut in alios, quos vitio intellectus, qui tamen non activa, sed passiva animæ facultas est, a suis placitis & decretis, quæ orthodoxa vocant, omnem crudelitatem inhumanitatemque exercendo se officium Deo gratum facere somniaverint, quamvis ipsi sæpe turpissima vitiorum mancipia, ob eamque causam pessimi hæretici practici fuerint, quod saltem de pluribus Ecclesiæ Romanæ hæreticatoribus bona venia veritatis dici potest. Nihil igitur mirum, si multi satius duxerint confessionem erroris suppressere, quam omnes experiri calamitates, quas adversarii ipsis minabantur. Præterquam enim quod indignam hæreseos notam metuere cgebantur, non insolens erat videre homines etiam innocentes nunc in squalidam custodiam, nunc in miserum exilium, nunc denique in ipsum rogam immerito damnatos esse, quorum omnium exempla angustia paginæ non capit.

